

Herr C. A.

Den 27 Augustus 1898 bezocht ik deze gemeente; ik reed van het station te Oss over Lithoijen, Lith en Kessel naar Mbaren (alwaar het raadhuis staat); van daar over Alem (waar de burgemeester woont) en Empel naar den Bosch terug. -

Op de grens van Lith vond ik een talrijke eerewacht, (\pm 40 luiers); de commandant, een hulponderwijzer uit de gemeente, heette mij welkom en verzocht mij over den dijk langs Kessel naar Mbaren te rijden, aan welk verzoek ik voldeed. -

Het gemeentehuis te Mbaren ligt achter de Roomsche Katholieke kerk; op den weg langs de kerk vond ik de schoolkinderen opgesteld van de openbare scholen te Kessel, Mbaren en Alem, allen onder hun eigen hoofd der school; beurtelings zongen de kinderen mij een liedje toe.

Aan den ingang van het Raadhuis kreeg ik een bouquet van de dochter van den burgemeester (een \pm 14 jarig meisje); zij bracht haar speech goed voor den dag. -

Alle raadsleden waren gekomen om mij welkom te heeten; ik zat met genoegen met die boeren een paar uren te praten. Toen ik later de gemeente verliet, nam ik den burgemeester in mijn rijtuig mede, terwijl de heele raad in een paar rijtuigen volgde, om mij uitgeluide te doen, zoo verre als mogelijk was. -

Ten huize van burgemeester van Waardenburg te Alem werd even halt gehouden en al ik daar een stukje brood, aldaar kwam pastoor Godschaalx, een broeder van den burgemeester van Perlicum, sinds 28 jaren pastoor van Alem, stichter van de Roomsche kerk te dier plaatse, - zijne opwachting maken. Hij had niet te Mbaren op audiëntie kunnen komen, omdat zijn paard in de eerewacht mede moest rijden, en hij bovendien met het oog op het biecht hooren (het was zaterdag namiddag) niet lang van huis kon. -

Op mijne audiëntie verschenen de pastoor van Kessel, en de assistent van Mbaren. De 83 jarige pastoor van Mbaren is zoo slecht ter been, dat hij te voet het raadhuis niet meer kon bereiken. Toen ik later Mbaren verliet, stond hij aan de deur en ging ik hem even goeden dag zeggen.

Toen

Stem-c. a.

Toen ik de gemeente verlatende, de Polacuse sluis pas-
seerde, verscheen de forswachter van het in zeer vervallen
toestand verkeerende fort boven aan de borstwering en
blies mij op een ouderen hoorn het Wilhelmus!

Ter plaatse, waar ik van den gemeenteraad van Stem
afscheid nam om mijn reis naar Empel te vervolgen,
zond ik het hoofd der gemeenschappelijke school de
Gevande met zijne schoolkinderen.

Administratie van den ontvanger. Betaling wegens
hoofdelijke omslag en hondenbelasting werden in
journaal en grootboek aan collectieve bedragen ge-
boekt, zonder eene specifieke boeking van iedere be-
staling in een gezegeld hulpregister. —

Den 18 Juni 1902 kwam ik weer in de gemeente. Na
des morgens Engelen bezocht te hebben, reed ik van 's Bosch
over Empel, Gevande en het Wildt naar Blaren, en later
langs denzelfden weg terug naar 's Bosch; van 's Bosch
naar Blaren neemt anderhalf uur. —

De burgemeester en één raadslid waren te Stem; wethouder
Kroopman en 2 raadsleden te Blaren; wethouder van Oorschot
en 1 raadslid te Vresfel. Vroeger was er veel animositeit in
de gemeente, veel ruzie bij verkiezingen; in de laatste twee
jaren, fidelijk sinds het optreden van den tegenwoordigen
burgemeester, is het rustig in de gemeente, en gaat daar
alles goed. Bij de laatste raadsverkiezing behield er niet
opstendend te worden.

Er komen weinig gedwongen lusselijken voor: in 1901
streefde op de zestiende, op de 17de geboorten geen enkele onwettig.

Veel onland buitendijks vander langs den vaert van
den dijk van Gevande tot hith behoeft de oorspronkelijke
aan de gemeente; herag zlemaal stak daar grond tot
herstel van den dijk, en begon ~~aan~~ te doen als of het
eigenaar was; dan werd het bezit gemeenschappelijk;
4 Maart 1887 ging gemeente een overeenkomst met herag
zlemaal aan, krachtens welke de gemeente alle haren
rechten aan den polder van het herag zlemaal over-
draagde tegen een jaarlijksche vergoeding van f 275. —

Stem-c. a.

De gemeente bezit 44 hl. A. in eigendom; daarvan is ± 4
hl. A. buijghosch, 1 hl. A. goed binnendijksch heveland, en 27 2. 30
hl. A. op de uitkruwaard. De rest is waterkolk en culand, doet
niets opbrengt.

De gemeente verhuurt een lof las en ladingplaats te Stem
en te Blaren, en heeft recht van overweg, voor een particulier
eigendom zijnde las- en ladingplaats te het Wildt. — Ten en an-
den zal te samen ± f 70 opbrengen.

Aan het Wildt wonen verreweg de armste menschen der
gemeente. Zie het behoorde vroeger kerkelijk en burgerlijk onder
Blaren; thans kerkelijk onder Stem. — Zie het burgerlijk armste
steunt van Blaren bedekt de armen van het Wildt. —

Gevande hoort en hoort nog kerkelijk onder Stem; de armen
worden door het ^{burgerlijk} armbestuur van Stem bedekt. —

Er zijn drie burgerlijke armbesturen in de gemeente, nl. te
Stem, te Blaren en te Vresfel; die van Stem en van Vresfel kunnen
er zoo wat komen; dat van Blaren is rijk; het beeld in 1901 f 200
over.

Oude pastoor te Blaren leeft nog altijd, en heeft nog steeds een
assistent. —

Men is zeer bevreesd over den veldwachter; men vreesd echter,
dat men hem zal verliezen: hij zou nl. postbode worden
van Stem op hith, wat hem jaarlijks f 150 of f 200 meer zou
opleveren.

De Wiegema te hith is gemeentedoctor; men is zeer over
hem content.

Meenoven van v. d. Elst staat niet onder Stem, maar aan de
andere zijde van de rivier de Blaas.

Burgemeester Dampier woont te Stem, juist ~~aan de~~
naast de woning, waar vroeger burgemeester van Waarden
burg woonde; hij schenkt er op gericht te hebben, dat ik over
Stem zou rijden en dan hij hem zou aanhouden. De tijd ont-
brak mij, om zulks te doen. —

Zie het werk van den secretaris Dampier viel mij nog al mede;
hij geeft zich blijkbaar nog al moeite, om zijne taak behoorlijk
te vervullen. Zie liet zich, toen hij pas secretaris was geworden,
gedurende een aantal maanden bijstaan door een deskundige;
nu doet hij het alleen af.

Stem. a.

Men beklagt zich zeer, dat de plannen voor de af-
gebrande schakel te Kresfel nog niet zijn opgedrukt; men
kruist nog altijd dien Vlaerschchen architect, van het bureau
van den Heer van Roekhofst; men kan van dien man
niet af, hoewel men veel liever een ander hoofd zocht.

Den 17 Mei 1906 kwam ik weer in de gemeente;
ik had tevoren Kosnalen bezocht; door de Kruisstraat
en den Polder van der Eygen reed ik naar Blaren; van
daar reed ik via Empel naar den Bosch terug.

Sinds mijn vorig bezoch is er een nieuwe K. K. kerk met
Pastorie gebouwd; daardoor is ~~ook~~ de ligging van het Gemeen-
teluik heel veranderd; er is nu een groot open terrein
tusschen de kerk en het Raadhuis; ook is te hoop, dat de
polder dat zoo laat en rijk alles vol bouwt. — Naast
die prachtige kerk zinkt het Gemeenteluis wel in het niet.

De oude pastoor is overleden; in zijn plaats kwam iemand,
die jarenlang kapelaan te Dledel was.

Het haag Almaal loeg niet in de prouwe van de Beersche
Maas; het deed niet mede in de byondere werken van het
Leyck Waterschap. — Men weet zeer de gevolgen van de uit-
voering ^{van sommige} byondere werken, nl. de verbreding van de
Zerlogp watering, de inlaatkleuis te Lewande voor de polders
van Empel en Meerwijk en van der Eygen, — en de verzekering
van den dijk en verhoging ~~van den dijk~~ langs de Zerlogp
watering voor den polder van der Eygen. Men weet nu
wel lach van Beersche Maas water, dat, geleerd door den
dijk van den polder v. d. Eygen, over den dijk van het haag
Almaal dien polder zal binnen vloeien. Haag Almaal
is daardoor verplicht ~~zijn~~ dijk langs de Zerlogp Watering
eveneens te verzekeren en te verhoogen (tot ± 5.20 el v
+ A. P.), een werk, dat bepraat is op ± f 20.000. —

Men hoort barmhertig een contract te kunnen sluiten
met den polder van der Eygen om een grondwater te ma-
ken binnen onder de Zerlogp watering door; daarmee zal
aan het haag Almaal — wanneer het water op de Maas
te hoog is om door de roode sluis te Lewande te kunnen
loopen — het overvullige water door den polder van der

Stem. a.

Eygen op de Dierse maaten loopen. Naar men meende had
de beredwinging aangevoerd, dat, nae de opening van de rieu-
we rivier de polder v. d. Eygen zulkis gerust kon loaten zonder
gevaar te loopen, dienengevolge met water berewaerd te worden.

Den 15 April 1910 kwam ik weer in Stem; ik was
kruis in hithoogen en in hithoogen geweest; via Olf keerde ik 's avonds
naar den Bosch terug.

Ik werd daar B. en W. ontvangen op het nieuwe Raadhuis,
dat te Blaren aan de buitensijde van den Bloesdijk staat,
en er zeer goed uitziet: onder een Raadszaal, de kamer
waar de secretarie is, en nog een kamer, die niet in orde
was; boven een zolder met een beschoten dak, waar meerdere
las van de muur en het dak staande, grote kasten getim-
merd waren tot berging van het oud archief. Ook de ver-
huizing geraakte dat archief eenigzins en souffrance;
de secretaris zegde mij toe — en ik vertrouw, dat hij woord
zal houden — dat hij het oude archief netjes zou schoon ma-
ken en ordenen, zoodra hij daarvoor den tijd zou kunnen
vinden. — Het Raadhuis kostte ruim f 5000. —

Er is bovendien juist een huis gekocht voor den veldwachter,
dat zal als woning voor hem worden ingericht, zoo dat de
veldwachter daarmede zeer vooruit gaat.

Burgemeester Kroopmans woont in Kresfel; wethouder
van Borschot in Blaren; wethouder van Thiel te. Ook
de Borch; van de vier andere raadsleden waren er twee in
Stem, een in Blaren en een in Kresfel.

De inwoners hebben gedurende den afgelopen winter groote
schacte geleden door de hooge waterstanden; men vroeg hulp
en steun aan de Watersnoods Commissie in Amsterdam.
Men meende zich te mogen beroepen op de omstandigheid,
dat het haag Almaal voor een pr jaren den Akerdijk
en de Kesselshe graaf zeer belangrijk had op gekocht, en
daarvoor ± f 20.000 had uitgegeven, met de bedoeling, den
polder waterwijd te maken. Het water was echter zoo
hoog geweest, dat het o. 75 ^{loopen} el. over die beide dijken was
heer gelooeid. De schade was aan B. en W. afgegeven
het een gezamenlijk bedrag van ± f 10.000. B. en W. maas.

Alem c.a.

ten echter op dat bedrag nog moeten; want hier en daar was er nog overwaagd.

De burgemeester heeft mij toegezegd, te zullen zorgen voor het aankopen van een stuk onbreekt de exploitatie der gemeentelijke bezittingen.

Door de opening van den Nieuwen Maasmond kwamen de buitendijks gelegen landerijen niet in betere conditie; wel loopt bij ebbe de Maas lager af; maar vroeger kende men geen vloed, terwijl de invloed van den vloed zich thans tot hier doet gevoelen; daardoor schieft het lage land nu nog dikwijls onder water doen vroeger.

Men had gehoopt, dat er een opgraving zou gemaakt zijn onder de Dierloos wekering door, om, wanneer het laag bleef met water bezwaard zou zijn, doch water via den polder van der Eijzen te kunnen lossen op de Dierse; daarvan zal echter niets komen.

Er woont vroeger in Alem een familie jongsten Schiffer; de menschen verhuisden naar Nijmegen; ze hebben in Alem nog een eigen begraafplaats; ze zijn nog de geluklijke eigenaren van ± 70 hl. A. uiterwaard in Alem.

Den 25 Juni 1915 kwam ik weer in Alem; dienselven dag bezocht ik nog Likh en het kamp van Belgische vluchtelingen te Hden.

Er is niemand voor audientie; welhouder van Thiel is afwezig; ik ben dus aangewezen op den burgemeester en den anderen welhouder van Corallat.

Het gaat den menschen in Alem niet heel best; ze waren veelal op hun eigen, maar 90% is zwaar belast.

Veel rijkwonende eigenaren: in het laag bleef hebben uitgestrekte bezittingen. Ik zie van de kloof, Margraf, Dillman, Dillinger; in den beekpolder de Wijken Frans Jurgens 30 hl. A., Frans v. Rijkeworsel 25 hl. A.; in de Kesselsche Waarden Siel van Heemum (laag) 20 hl. A. Althide van Heemum 20 hl. A., familie Tilmad 40 hl. A.

Veel arbeiders gaan buiten de gemeente werken, vooral in Duitschland; gewoonlijk wel een dertigtal.

Alem c.a.

De beschrijving van de exploitatie der gemeentelijke bezittingen deugt niet; ik heb aan den secretaris nog eens uitgelegd, hoe die moet zijn.

In den afgelopen winter werden door het armbestuur onder steund: te Haren 14 gesinnen, te Alem 14 en te Kessel D. — Die beoelving was zeer voldoende; vooral te Haren en te Kessel hebben de armbesturen rijke inkomsten. — 36 personen krijgen wekelijks f 2. — als rentebekker volgens de Rijkswet; een heel verlichting van de armenzorg!

De Maasmond werken hebben de gemeente in een betere conditie gebracht; men zou een goede zaak zien, doch de beneden maas van de Berse Maas 40 a 50 c. hl. werd opgehoofd; naar men meent, zou men dan veel minder waterbeswaars ondervinden.

Van alle scholen (3½) wordt herhalings onderwijs gegeven. In het pakhuis van den boerebond wordt door het hoofd der school te Dreumel een landbouwcursus gegeven; die cursus heeft veel succes.

Er zijn 41 Belgische vluchtelingen geweest, waarvan 10 bebalenden; allen zijn weer weg. Zij lieten geen haagen deurb na ontrent hunne Katholiceit en hun moreel.

De burgemeester en de gemeente ontvanger zijn niet toegetreden tot het pensioenfonds; de overige gemeente ambtenaren deden dat wel.

Den 30 Juli 1919 bezocht ik per auto van uit den Bosch de gemeenten Alem, Impel en Rosmalen.

Bij de keuzes verkiezing werden de beide welhouders uitgeverwen. Het is jammer; vooral welhouder van Thiel schijnt zeer goed te zijn geweest.

Er is groote behoefte aan een rector; men heeft op f 400. — van de provincie, voor een rector, gewest die zich zou moeten vestigen te Likh; een salaris van ± f 1800 zou men hem wel willen betalen.

Men voelt veel voor een kanaal Lraue — Dierse andat men meent, dan verlost te zullen worden van de waterschade van de Berse Maas. —

Als de Maas te Lraue tot 10. 80 gekend wordt, gelooft men ook hier van het meest waterbeswaars

Alem c.a.

verloft te zijn.

Het een klein aanvullend, door mij aan den burgemeester aangegeven, is diens staat van exploitatie der gemeentelijke bezittingen voldoende te achten.

Een derde; de fondsen van de armbesturen, vooral voortkomende uit de opbrengst van vast goed, zijn zeer groot; verre boven de behoefte.

De steenfabriek te Alem van v. Randwijck werkt ook swinkers; v. N. is goed voor zijn volk.

Het gaat de laatste jaren den menschen buitenge, woon goed; niet één boer is nog niet geheel vrij.

Drie arbeiders werken in de veldjes te v. N.; verder werkt niemand buiten de gemeente.

Door gebrek aan licht en vuur werd de laatste jaren geen herhalings onderwijs en geen landbouwonderwijs gegeven; het gaat nu weer beginnen.

Den 2^{den} juni 1923 bezocht ik Alem en Empel.

Burgemeester Bampfen is 72 jr. Hij is hard ziek geweest, en werd in Utrecht geopereerd; hij was daar 75 dagen in het gasthuis. Obvieschijnlijk is hij geheel hersteld. Hij moet deser dagen herberaemd worden, en werd geneeskundig onderzocht door Dr. Wiegersma te Lillh. Ik heb hem gezegd, dat ik hem ter herberaeming zou voordragen, wanneer hij zich schriftelijk verbond, zijn onklay te zullen aanvragen, zoodra hij maar mijne meening voor de verdere waakneming van zijne bekeking ongeschikt zou zijn, en ik hem de wege een wenk zou geven.

Het gaat in Alem niet goed; de gemeente wordt verbeerd door partijchapten. Bij de voorlaatste raadsverkiezing werden de beide welhouders uitgeworpen. Bij de laatste raadsverkiezing nam hunne partij revanche, en wierp den welhouder Koopmans uit. De oppositie wordt geleid door de raadsliden Steenbakkers (Alem) en van Bloek (Maren) benaamd door het schoolhoofd v. Illems uit Maren; het schijnt, dat de Boerenbond op haar hand is.

Alem c.a.

Het raadslid van Bloek kwam zich ter audientie beklagen dat Welhouder Otten zijne positie als armmester misbruikt had in het belang van zijn verkiezing.

Het zielental van Alem gaat niet vooruit; er is geen werk. Waardoor is er ook geen woningnood. Het Rijkspremie (f 1750, f 1050 en f 1000) werden drie woningen gebouwd.

Het de aphaaging van den benedenmond van de Beere Maren is Alem geheel geholpen. Zelfs met de doorbraak van den dijke in Maart 1923 heeft men geen waterschade gehad, en het water voldoende kunnen keeren.

Dr. Wiegersma is een onmagelijk mensch en een uitstekend dokter, met veel hart voor zijn patiënten.

De familie Janssen - Schijffer woonde eertijds te Alem; ze had daar een steenbakkerij; ze verliet voor ruim 40 jr de gemeente. Ze heeft in Alem nog een eigen grafveld.

De steenbakkerij te Alem is thans een naamloose vennootschap; ongeveer alle aandelen zijn in het bezit van Graaf van Brancoray, burgemeester van Mospem; directeurs van de fabriek zijn de v. N. en Beerel van de v. N. waarden.

Veel werkloosheid; door het betreden tot het werken, losheid beduit betaalt gemeente ± f 50 per drie maanden. Mede door dat de armbesturen rijk zijn, kan in de behoefte ruim worden voorzien.

In de gemeente genieten 75 personen een onderdonsrente van f 3. —

Twee autobusen; een Maren - Lillh - Osf - den Bosch retour f 1.20; en een Lillh, Alem - Empel - den Bosch retour f 1.50.

De boeren wonen meestal op hun eigen; een woning zonder land; meestal zwaar belast.